

CÁC CÂU CHUYỆN NHỎ VỚI PHAN DIÊN (6).

(Tập ghi).

DALAT.

(Bài viết tặng riêng Trần Nghi Âu Cơ và TTBG).

Phan Diên vừa cùng vợ đi du lịch Hy Lạp hai tuần.

Nghe anh kể những cái hay cái lạ của những nơi từng đi qua mấy lúc gần đây, tôi nói:

-Thằng con trai BG cũng đi như vậy, theo tour theo đoàn, tới đâu chụp vài tấm ảnh kỷ niệm, xem như là đã “biết” đủ thành phố ấy.

(Cười):

-BG thì khác. Đi đâu là ở chết một chỗ. Ví dụ nói về Dalat, mình biết tới ngõ ngách của từng mùa sương lạnh –gió hú, từng nơi chôn hẻm hóc, từng quán café quán cháo rẻ tiền. Biết cái thâm sâu, chứ không chỉ biết ở bề mặt nổi.

Phan Diên kêu lên:

-A! Dalat! Tôi nói thì BG đau lòng, chứ còn tôi, trước 1975 chỉ lên Dalat mấy lần. Những năm sau này, khi còn về thăm bà xã Sài Gòn, có đưa bà đi Dalat một chuyến, tôi không tưởng tượng nổi Dalat tàn tạ như vậy. Khoảng đó độ “chín mây”, chưa tới “hai ngàn” mà đã thấy Dalat biến hình quá độ, chẳng còn cái lạnh mơ màng cũ. BG cũng biết rồi, tẻ lắm, toàn cao ốc sắt thép, mà hễ mưa xuống chút xíu thì bị nạn nước ngập ngay. Mới gần đây xem trên Facebook về những hình ảnh Dalat cũ, tôi bật nói: “Trời! Dalat ngày xưa đẹp thế này à?” Lại thấy đau lòng và nghĩ liền tới BG.

Tôi kể:

-Mới hôm kia đi ăn với vợ chồng Âu Cơ, ngồi nói về Dalat, cả ba cùng đưa ra những trường hợp đã biết về những con người “không muốn quay lại Dalat (hay VN) vì không muốn đánh mất cái Đẹp cũ trong trí nhớ”.

Lúc ấy Âu Cơ nhìn BG mà nói: “Mẹ rất khác với mọi người, can đảm hơn nhiều người, mạnh mẽ hơn nhiều người. Ngày xưa Mẹ đã từng nhìn thấy Dalat đẹp ra sao mà vẫn dám trở về đối diện chốn cũ bây giờ đã tan hoang hết. Nhiều người như dì Liên của anh Năng, chính gốc Dalat, không dám về vì sợ phai nhòa trong tim hình ảnh cũ.”

(Nói với Phan Diên):

-Nghe con nhỏ đưa nhận định, BG đâm ngỡ ngàng, không ngờ nó hiểu BG dường ấy! (Âu Cơ thì biết Dalat qua BG, còn thằng Năng sinh năm 1982 đâu có biết Dalat ngày xưa thời cha mẹ ông bà nó ra sao.) Trong nháy mắt, BG bật nói (điều trước đó một giây không hề nghĩ đến): *“VẬY TẠI CON CÓ BIẾT, MỘT TRONG NHỮNG THÀNH CÔNG TRONG CHỮ NGHĨA MẸ LÀ CÁC BÀI VIẾT VỀ DALAT?”*

Hai đứa nhỏ im lặng. BG cười: *“ĐỌC CÁC BÀI DALAT CỦA MẸ, CHẴNG NHỮNG ĐỘC GIẢ CHÍNH GỐC DALAT RUNG ĐỘNG MÀ CẢ ĐỘC GIẢ CÓ MỘT PHẦN ĐỜI DALAT CŨ CŨNG RUNG ĐỘNG; THÊM NỮA, ĐỘC GIẢ ĐÃ TỪNG MỘT THỜI LƯU TRÚ DALAT ‘HÀNH DIỆN’, CÒN ĐỘC GIẢ CHƯA HỀ BIẾT DALAT THÌ LẠI TIẾC ‘SAO KHÔNG TÌM ĐẾN DALAT MỘT LẦN TRƯỚC 1975?’”*

Phan Diên la lên:

-Tôi đã hiểu điều BG nói!

(Kể tiếp):

-Nghe vậy, Âu Cơ gật: *“Con tin! Nhưng do đâu mà có điều đó?”*

-Do những kỷ niệm Dalat nguyên thủy được khắc sâu giữa cái đầu và trái tim từ thuở ngày xưa.”

(Với Phan Diên):

-Chữ “mạnh” Âu Cơ dùng là ở chỗ đó. Cũng ngay khi ấy, một ý nghĩ xẹt qua trong óc: *“Cái May của Mẹ không phải đã từng NHÌN THẤY mà chính là đã GIỮ LẠI ĐƯỢC TRÊN CHỮ NGHĨA cái Đẹp vừa nói. Nhiều người không phôi bày được điều ấp ủ trong tim, đánh giá hai chữ Đẹp-Xấu qua những đổi thay hiện tại; do đó mà thấy Dalat hết đẹp”.*

Rõ ràng Âu Cơ hiểu, anh Phan Diên ạ. Nó la lên: *“Chính là do từ sức mạnh khủng khiếp của Văn Chương!”*

BG gật: *“Đúng! Sự diệu kỳ của Văn Chương cộng với trái tim một nhà văn dồi dào tình cảm! Cảm ơn con đã nhận ra như vậy. Mẹ nào khác gì người Dalat? Mẹ cũng không phải dân Dalat chính gốc. Nhưng Mẹ yêu Dalat không chỉ ở cái Đẹp mơ màng ngày xưa đã thấy mà còn yêu cả cái Tan Hoang hiện tại của nó. Mẹ đi tìm đến tận cùng cái gì muốn tìm. Với một con người, một sự việc, một nơi chốn... Mẹ đều làm trọn cái “tận cùng” ấy. Dalat cũng được Mẹ đối xử y hệt. Để Mẹ kể cho các con nghe:*

**/ Thuở mới vào đời, năm 1972, Mẹ chấp hành một cuộc sống phiêu bạt rất thiếu thốn với anh San trên Dalat, ngày đi dạy ở Trung Tâm Giáo Dục Hùng Vương, trưa lên đồi Cù nằm ngủ, tối ra quán Tao Đàn uống café, kéo violon cho bạn bè thưởng thức.*

+ Tất cả độc giả của Mẹ đều mê hình ảnh mơ-màng-tự-do Mẹ vẽ ra trên bề mặt đó.

+ Nhưng, nào ai biết, có những đêm không đủ tiền trả phòng trọ, điện đóm bị chủ nhà cắt hết, hai mẹ con phải ngồi ngủ gà ngủ gật nơi quán Tao Đàn với mối sầu vô hạn trong tim Mẹ.

+ Những ngày bụng đói, chân run, dắt anh San lần dò lên đồi Domain de Marie tìm ngắt những đợt rau lang, về luộc chấm xì dầu, ăn qua bữa. (Các con nên nhớ, thuở ấy gia cảnh Bà Ngoại ở Sài Gòn rất sung túc chứ không phải tẻ! Cửa nhà Bà Ngoại lúc nào cũng sẵn sàng mở ra cho anh San và Mẹ.)

**/ Tình yêu dành cho Dalat cũng chẳng khác gì SO VỚI hai mối tình lớn đã đi qua đời Mẹ.*

**/ Trong mối tình Trân Sa, phơi bày trước mắt độc giả là những giòng lệ cảm thương cho hai nhân vật chính. Nhưng chẳng ai biết, ngoài một mình Dalat biết, cái Đẹp nào Mẹ từng thâm cảm trong mùa Noel 1975.*

+ Từ con phó khuya, đi bộ 7 cây số cùng cô Mỹ Vân, giữa hai đồi thông cao vút, sương mù dày đặc, hai cái bóng đổ dài chỗ không chỗ có, bốn gót giày vang lên những âm thanh cô quạnh.

+ Có độc giả nào nhìn ra sự tuyệt vọng của tác giả khi nằm dưới căn hầm đá lạnh ở căn rẫy Cam Ly, mặt úp vào gối, mười ngón tay bấu trong mái tóc, nghiền ngẫm nỗi xót xa của định mệnh mình?

**/ Trong Nhật Nguyệt Buồn Như Nhau, tình yêu không chỉ thể hiện qua những nụ cười rạng rỡ, mà còn âm thầm trên cả những giọt nước mắt.*

+ Thuở huy hoàng trên sân khấu Duy Tân, tiếng violon và cái dáng gypsy nghệ sĩ quyến rũ trái tim nhiều vị khách. Độc giả đọc, CHỈ THẤY những con chữ Mẹ kể ở cái bệ mặt nói, đẹp quá! Nhưng nào ai thấy cái Đẹp trong bóng tối không còn ánh đèn màu soi rọi, tâm tư tuyệt vọng bé tắc theo những trận đòn ghen tàn bạo, tiếng đàn vỡ nát, dòng lệ lặng lẽ ứa ra trên má... Lúc ấy, Mẹ nào có ai bên cạnh, ngoại trừ Dalat với cái lạnh sắt se da thịt, cột đèn đường chiếu rọi ánh sáng vàng ấm vào căn phòng Mẹ. Ngồi bên cửa sổ nhìn xuống con hẻm vắng, nghe gió mơn man đôi vai mỏng, hơn bao giờ, Mẹ thấy thật yêu Dalat.

Yêu, bởi chỉ mỗi Dalat mới ở lại bên Mẹ.

Yêu, bởi chỉ Dalat mới tạo được cho Mẹ cảm tưởng rằng ĐANG CÓ cạnh bên một con người rất thân yêu. Người tình, người bạn, người cha, người mẹ? ... không định được rõ ràng khuôn mặt. Nhưng con người ấy CÓ THẬT một trái tim, một tấm lòng xót thương cho Mẹ. Ở những khi như thế, người-Dalat hiện ra, úp mặt vào đầu Mẹ, tay mân mê những sợi tóc, trong khi những giòng nước mắt đau đôn trong đũa-con-nít-Mẹ vẫn không giọt tuôn rơi. Năm ấy Mẹ mới 25 tuổi.

Dalat với Mẹ là như vậy. Nó khắc ghi trong tim Mẹ những điều KHÔNG BAO GIỜ tìm được ngay giữa Paris, Bruxelles, San Francisco, New York, San Jose hoặc bất cứ thành phố nào Mẹ đi đến. Nó độc tôn ngôi vị trong cả con người Mẹ.

Với Dalat, phải sống đến tận cùng ngõ ngách, phải đạt đến cao điểm của Hạnh Phúc CÙNG VỚI NÓ mới hiểu thế nào là Đau-Khổ-Sẽ-Gặp khi xa nó. Rồi lại phải 'đào tận gốc tróc tận rễ' cái Đau Khổ ấy (theo kiểu nói Việt Cộng) mới thấm cảm thế nào là Hạnh-Phúc-Dalat-Từng-Đã-hay-Đang-Đưa-Đến cho mình.

Là nhà văn, điều nhận thức này lại **RẤT CẦN PHẢI CÓ**.

Lấy ví dụ tác phẩm *La Dame aux Camélias* của Alexandre Dumas fils:

*/ Chàng sinh viên Armand Duval từ xa trở về, mua đấu giá được cuốn nhật ký của người con gái giang hồ chàng từng yêu say mê, đọc, hiểu ra sự hy sinh cao cả và mối tình tuyệt vọng cho đến chết dành cho chàng.

+ Tức thì mối tình trong lòng chàng sống dậy càng thêm mãnh liệt. Chàng không tin Marguerite đã chết.

+ Cho quật mộ, thấy chỉ còn là bộ xương tro với cái đầu lâu ghê rợn, chàng ngã ra bệnh nặng.

+ Quá khứ Đau Khổ chấm dứt hẳn từ khi ấy, đồng thời, một Hạnh Phúc tuyệt-vời-tìm-thấy-lại thành hình qua chữ nghĩa nhà văn.

*/ Armand đã yêu Marguerite tới tận cùng, đau khổ tới tận cùng trong mối tình với nàng. Rồi cũng chính chàng đối diện tới tận cùng cái Đẹp của Hạnh-Phúc-Đau-Khổ qua Tình-Yêu-và-Người-Yêu đã mất... Cái đầu lâu chính là khởi nguồn cho mọi bắt đầu từ một Hạnh-Phúc-Đau-Khổ-Quá-Khứ. Ở cái thối rửa tận cùng luôn luôn có cái mầm của một tương lai trời như.

Những cái ‘tận cùng’ này trong tác phẩm Dumas fils đã làm rung động biết bao thế hệ độc giả, trong đó có cả Mẹ và Con”.

Âu Cơ hiểu. Nó hỏi: “Nhưng, có mấy ai dám đạt đến cái tận cùng như Mẹ nói?”

BG đáp: “Đó là ‘vấn đề của Cuộc Đời!’ Hầu hết con người đều sống theo ý muốn kẻ khác chứ không là của mình. Ngay cả Mẹ. Trong tình cảm và đời sống cá nhân, Mẹ luôn luôn sống CHO và VÌ người khác. Mẹ sẵn sàng hy sinh tất cả cái gì của mình cho niềm vui kẻ khác. Chữ Nghĩa và Âm Nhạc có linh hồn cũng được Mẹ đối xử như thế. Nhưng, con phải nhìn ra sự cách biệt giữa hai từ ngữ Theo và Dám.

+ “CHO và VÌ” khác hẳn với “SÓNG THEO”. (Ở từ ngữ sau, có thể hiểu là “Bắt Chước người khác”).

+ Sự “CHO và VÌ” (Mẹ nói) mang ý nghĩa rõ rệt của chữ DÁM LÀM (như trong câu hỏi con đặt ở trên).

+ Phải buông hết rồi mới nắm được cái mình muốn nắm. Phải cho hết rồi mới nhận lại được cái gì mình đã cho.

Phan Diên la to:

-Tôi hiểu rồi! Tôi hiểu rồi!

BG:

-Âu Cơ là đứa rất thông minh nhạy cảm nên hiểu liền những cái gì BG muốn gửi gắm. Cái lối giáo dục này, nó đã quen nghe từ hồi nhỏ. Có một thời gian nó bứt khỏi ảnh hưởng BG để đi tìm cái tôi của chính nó. (Dạo đó, anh cũng biết rõ thế nào là sự “tận cùng đau khổ” trong BG theo sự quay lưng của đứa con?).

Rốt lại bây giờ, những cuộc trò chuyện như buổi tối hôm kia ở quán Denny’ không phải là cuộc đàm luận giữa Mẹ và Con như khi nó còn nhỏ mà chính là của HAI NHÀ VĂN trên cùng hướng nhìn cái Đẹp về Cuộc Sống hay Nghệ Thuật, Văn Chương.

Phan Diên:

-Nhân chuyện Dalat của BG, tôi cũng muốn nói ra cảm nghĩ mình đã có y hệt về thành phố Las Vegas.

Năm 1979, lần đầu tôi đến đó dự tranh một cái giải pingpong toàn nước Mỹ lấy championship. Thấy Las Vegas sang và đẹp làm sao! Những năm kế tiếp vẫn là như thế. Ba mươi năm sau trở lại, thấy hỗn độn quá. Ngày xưa các Casinos được sắp xếp rất đẹp, bây giờ bỗng dựng ngay giữa Las Vegas một cái tháp Eiffel của Paris, rồi tượng thần Tự Do của Mỹ cũng đặt ở đó (trời!), trông kệch cỡm tạp phí lù không thể tả!

BG:

-Coi chừng anh bị mắc vào ý nghĩa câu nói “*Tôi không bao giờ có cái tâm hồn tôi của chiều hôm nay*”. Chữ KHÁC dùng cho cái đẹp ở Las Vegas năm 1979 so với ba mươi năm sau coi chừng được nhìn bằng chính cái Tâm anh chứ chẳng phải từ chính nó. Ví dụ, trong tình yêu, tình bạn, tình chồng vợ, tình thầy trò, tình nhà văn & độc giả, tình quê hương, tình đồng đội hoặc bất cứ thứ tình nào, cái “*lần đầu cảm xúc*” nó vẫn khác với “*những lần sau đó*”. Điểm khó là làm sao trong “*những lần sau đó*”, mình vẫn tìm ra cái đẹp của “*lần đầu tiên*”, anh ạ! Dalat của BG hay Las Vegas của anh cũng vậy. “*Nó*” vẫn là “*nó*”, trong khi cái Tâm mình đã thay đổi. Thời Gian đâu có tha cho vóc dáng mình lẫn cả trên “*nó*”? Nhìn như thế thì tội nghiệp cho Las Vegas hay Dalat quá!

(BG):

-Hôm kia nói chuyện với hai đứa con, khi nghe Âu Cơ dùng chữ “can đảm”, tự nhiên BG ngộ ra điều mà trong câu chuyện anh em mình vẫn hay nhắc: “*Cái trụ vững.*” Nghĩ, mình ĐANG VIẾT VỀ một “*Dalat hiện tại*” trong khi VẪN NHÌN THẤY một “*Dalat hiện tại*”? Vậy điều gì đã làm rung động được trái tim độc giả dù trong quê hương hay đang lưu lạc xứ người khi đọc đến? Hỏi, và tìm ra câu đáp theo hình ảnh “cái trụ vững”. Mưa to gió lớn, giông tố bão bùng cỡ nào mà một căn nhà có cái trụ vững thì nguyên căn vẫn không bị đổ sập, cốt lõi xây dựng vẫn y như cũ. Cái Đẹp của Dalat được BG nhìn như thế.

Phan Diên:

-Đúng rồi! Cái Đẹp đã khắc ghi trên cái trụ đó lâu rồi.

BG:

-Cái Đẹp nằm sâu trong tim, trong óc BG, nào ai tước đoạt nổi? Ví như một con người có cái căn cái cốt tốt thì bộ áo quần bên ngoài có gì đáng kể?

Mà nói sâu hơn một chút là cái Đẹp ấy được biểu trưng cho lòng chung thủy. BG chung thủy trong tình yêu dành cho Dalat, như Armand Duval chung thủy trong tình yêu dành cho Marguerite. Vì vậy, những giòng viết của BG về Dalat (hay Dumas fils về mối tình chàng sinh viên và cô gái điếm) được vắt từ trái tim theo một cái-Đẹp-gốc-rễ chứ không là cái-Đẹp-bề-ngoài-đã-trôi-qua.

(Cười):

-Những người đang ở Dalat mà có cái tâm hồn “cuốn theo chiều gió” thì sẽ dễ dàng chấp nhận và quen với mắt nhìn những tòa cao ốc đồi mới; còn những người xa xứ không dám về vì không muốn đánh mất trong trí nhớ những hình ảnh xưa.

+ Riêng BG vẫn về Dalat nhiều lần, vẫn truyền đạt được cho lớp độc giả mới lớn sau này một hình ảnh Dalat xưa tuyệt diệu;

+ Truyền đạt được cho những người chưa hề biết Dalat nỗi tiếc nuối theo một-Dalat-trước-khi-bị-biến-hóa.

+ Còn những người chính gốc Dalat vẫn tìm ra một Dalat CỦA HỌ trước năm 1975.

+ Luôn lớp độc giả từ miền Bắc, sau 1975 vào sống tại Dalat, cũng thấy cái Dalat xưa rất đẹp.

Do từ đâu mà có những điều đó?

+ Tất cả chỉ là do Chữ Nghĩa được vẽ hình từ một trái tim chung thủy. Trái tim ấy từng NHÌN thấu được cái-Đẹp-nguyên- vẹn của Dalat; rồi cũng nhìn thấu luôn cái-Đẹp-ẩn-tàng bốn mươi lăm năm sau RÚT RA TỪ những tàn phá tan hoang.

Phan Diên:

-Chữ nghĩa có sức mạnh ghê gớm, không phải giỡn!

BG:

-Tình yêu THẬT SỰ cũng có cái sức mạnh ghê gớm đó. Yêu từ cái Tốt đến cái Xấu, yêu từ cái Đẹp đến cái Tàn Tà của Người Tình. Nếu không đạt đến những điều như thế thì chưa đáng gọi là “Tình Yêu thật sự!”

(Nói với Phan Diên):

-Giống như trong bài Tùng Lốp Học Trò số 8 mới đây viết cho cậu học trò cũ, cái 1/3 Dalat trong veo vẫn LỪNG LỪNG sống trong BG để 2/3 rác rến dơ bẩn không làm lấp chìm cái Đẹp nguyên thủy của nó. Ở bữa ăn hôm kia, BG bảo Âu Cơ: “Điều diệu kỳ là Mẹ được mang số phận nghệ-sĩ-nhà-văn. Ngày xưa Mẹ NHÌN RA cái Đẹp của Dalat thế nào thì ngày nay VIẾT RA y hệt như vậy. Đó gọi là May Mắn mà không phải Can Đảm như con nói.”.

Phan Diên:

-Tôi hiểu rồi, hiểu rồi.

BG:

-Kể anh nghe chuyện này. BG có đưa em họ. Một dạo ở Nha Trang, ngồi nghe cô kể những cảm xúc tuyệt vời cô có trong một tháng du hành Berlin thăm con gái, BG rung động, bảo cô: “Sao không viết xuống những điều ấy?” Cô lắc đầu: “Không, viết ra thì hết. Chỉ muốn giữ nguyên trong tim cảm xúc đó cho riêng mình.”

(Nói với Phan Diên):

-Điểm khác biệt giữa một nhà văn và một người bình thường là như vậy, anh ạ. Nhà văn luôn luôn nhận biết ra tính chất phai tàn điên đảo của Thời Gian, nên bao giờ cũng có khuynh hướng chạy đua với Thời Gian trong việc

chụp bắt thật nhanh những cái Đẹp nào từng nhìn thấy. Mà, cái Đẹp thì ai cũng cảm nhận được, nhưng ghi ra thành câu thành chữ để chia sẻ cùng kẻ khác, chẳng phải ai cũng MUỐN LÀM.

(Thêm, trước khi kết thúc):

-Sẽ có dịp nào BG nói về Nha Trang cho anh nghe. Cũng đây ấn tượng xúc động.

(HẾT).

[]

Trần Thị Bông Giấy.
(Bài viết xong tại San Jose, thứ Tư Nov. 20/2019 11:00 AM).

[]